

Այս աստապանքները կը հաստա-
տեն նոր տիպոս մը՝ ապրելու իրա-
ւունքին որը Հայեր քաջաբար պաշ-
պանած են իրենց ցեղի և իրենց քա-
ղաքակրթութեան գիւցաղնական
դիմագրութեամբը վեցգարեան տի-
րապետութեան մը դէմ։ Հայաստանի
ինքնաւարտութիւնը այսուհետեւ պաշտ-
տադիր կը դառնայ, նոյն իսկ չլա-
երկարատեւ մարտիրոսութեան պատ-
ճառով, ինչպէս այսօր, անմեղ զոհերի
համար կարեկցութեան և գթու-
թեան վրայ միայն չէ խնդիրը։ Հա-
յաստան, որ ինք ալ կը կոտորմարդ-
կութեան և աղատութեան համար,
իր թանկագին անկեղծութիւն բերե-
լով մեր դաշնակիցներին կոպկասի
մէջ, Հայաստան որ շափաղանց զոհ-
ւած է, արժանի է որ իր դատին ար-
դարութիւնը նկատի առնուի Հայիւ-
ների կարգադրումով որը բնաւ չը-
պիտի մոռցուի ան։

ՀԱՅԵՐԸ ԹԻԻՐԻԱԿԱՆ ՄԷՋ

Սոֆիաի «Հայաստան»-ն կը քաղենք հեռահեղները:

Տիգրանակերտի հայերուն արգիլուած է քաղաքի պարիսպներէն դուրս ելլել: Հրացանազարկ կը լինին անմիջապէս: Առաջնորդը իր սենեակի լամպին քարիւղը վրան թափելով վառեր է ու անձնապահ եղեր, որովհետեւ պահանջներ էին ըստորագրել թուղթ մը, ուր կըսէր թէ բանտին մէջ սպաննուածները բռնակոտորած մահով մեռեր են:

Վերջին պահուն կիմացել թէ Տիգրանակերտի մէջ կոտորած եղած է և 2.000 հայ սպաննուած:

Սարսափի լուրեր կը լսենք նաև խորհրդակցի և Հիւսիս-Մանսուրէն:

— Կեսարիայէն Պոլիս եկած գերմանուհի մը կը պատմէ որ Էփէսէի մէջ ուռմիսի մը պատահական պայթումին յաջորդեց զարհուրելի հուլածանք բոլոր հայերու դէմ:

Պայմագամը բարի մարդ լինելով պաշտօնանկ ըրին և տեղը չէր քէշ մը ան: անեցին, որ ճիւղ մըն է և զարհուրելի տանջանքներ տաւ ժողովուրդին:

Սմէն տեղ խուզարկութիւններ և հարկաբանութիւններ ինքնուրուշ անող չըլանի հաշիւը արտօնեցան:

— Անցած շաբթու խուզարկութիւններ սկսած նիկոմիդիոյ շրջանին մէջ, ուր գործ գրեցան սովորական շաբթու ինքնուրուշ:

Այսպէս Պարտիզանի մէջ, խորհրդակցութիւն մը կատարելու պատրաստով, 80 հոգի — քահանայ, երանդի, մտաւորական կը — հաւաքեն ազգային վարժարանը և ուրախութիւն ձեռնով գէնք կը պահանջեն:

Իգիտի միութեամբ ինք կը կարգադրէ ամէն բան: Կը պատմէ վանի շարժումի մասին, կըսէ թէ գտնուած է ուսուցիչ քահանայութեամբ գէնք, որուն պահանջը հոս է (?): Հայերը քիչ մը գէնք կը յանձնեն, բայց թուրքերը այդքանով չեն գոհանար, նորէն կը պահանջեն ու նորէն կը տանջեն:

Կանցնին Օվանք-քահանային մօտ: քը կը փետան փողոցին մէջ, ջէնք կը պահանջեն: ու երբ հայերը կը յայտնեն թէ բան մը չունին, թուրքերը 50 ժանդարմով և շրջակայ չէրքէզներով կը պաշարեն գիւղը:

Հայածանքը մինչև որ ու տակաւին դադարած չէ: Տարակոյս չկայ որ, ժողովուրդը զինաթափ ընելէ ետք, պիտի արքայեն, ինչպէս եղաւ ամեն տեղ: Յետոյ արդէն կարգը կուգայ երկի Պոլսին:

— Կ.պոլսի ուսուցչանոցի (Տարիւմուսյիմին) վեց հայ աշակերտները թունաւորուած են ճաշի ժամանակ, վանեցի խոտորով մեռած է գառն տանջանքներով, իսկ միւսները կը գարմանին զարոցի հիւանդանոցին մէջ...

— Մարգուանի հայերը զինաթափ ընելով մէկ մասը ջարդեր են, մնացածը արքայեն են:

— Տրապիզոնի առաջնորդ Գեորգի: Դուրեան զրկուած է կարին ուր պիտի դառնար պատերազմական առեւտրէն:

— Թուրքերը, խուզարկելով Հիւսիս-Մանսուրի եկեղեցին, սկիզբ են տեր են արտաքնոց: Յետոյ ժանդարմները շուրջապահ հագնելով և պատարագը կեղծելով՝ սկսեր են հայհոյել քրիստոնէութեան և հայութեան:

Քահանան բանտ է ու ամէն ուր կը խոչտանգուի:

ԵՐԶՆԿԱՅԻ ՍՍՐՍՈՓՆԵՐԸ

Թուրքահայաստանէն մեզ Հաղորդուած են Թուրքերի կատարած հետեւեալ սոսկալի խոզութիւնները:

Ծաթ գիւղին մէջ Ատիլ անուն միւտիւրը շատ շարիքներ գործած, շատ դրամ առած, հայ կին մըն ալ իրեն տրամագրելի ըրած է: ուրիշ հարս մըն ալ կը պահանջէ և գիւղացիները կը համակերպին որովհետեւ ոչինչ կընան ընել (1): ոչ բողոք, ոչ աղաչանք կը լսուի:

Ապրիլ 8(21)ին հինգ ստտիկան և գանուռ շաւուշի մը կերթան թաղերը և թաթուլ ջիւրէն կէրծեանը: Մասիս Այնեանը և վարդան Տեղիշեանը կը բռնեն կը տանին յիսնապետ Սիւլէյմանի սենեակը ուր կը սկսին շարաշար ծեծել, կոխկըտել, եղունգները արքանով քաշել: վարդանի ականջին ըլծակը կը կըտրեն ու ամենքն ալ կիսամեռ դրութեան մէջ կը ձգեն: Քանի մը ժամ յետոյ, ջուրով կը սթափեցնեն և կրկին ու կրկին կը ծեծեն: Ապա կը հարցնեն թէ ո՞րոնք են Դաշնակցականները, ո՞ւր պահուած են զէնքերը և ուսմբերը, ո՞րքան դրամ զրկուած է քովի մածիներուն և այլն: Մինչև արշալոյս այսպէս խոչտանգելէ ետք, առտան գէմ երեքն ալ մէկ մէկ մարդու շալակ տալով կը շրջակեն տուներին: Երբ աղբիւրին կը մօտենան, Մասիսը կըսէ թէ շատ ծարաւ է: Ստտիկանները կը պառկեցնեն ագրիւրին առջին և կը սկսին երեսն ի վար միգել: «Ահա քեզի ջուր, կեալ ո՛ւր օղլու կեալ ո՛ւր» ըսելով: Երեքն ալ մինչև այսօր հիւանդ պառկած են: Դատարան բողոքեցին, բժիշկ եկաւ քննեց, արձանագրութիւն ըրաւ, վկաներ լըսեցան, բայց ոչինչ եղաւ որովհետեւ կառավարիչը արգիլեց դատը:

Բթառի գիւղին մէջ ալ շատ խեղճ զրմութիւններ գործուած են ճէմիւնի նահիլէի ստտիկաններուն: և չէթաներու կողմէ: Ժեմ, խուզարկութիւն, թալան, ալ սովորական բաներ գարձած են: Չէթայի մը մարդիկ երկու հարս կը պղծեն, շատե-

(1) Եթէ չեն կրնար ուրիշ բան մը ընել, կրնան գանձ մեծել պատուաւոր կերպով:

բու ունեցածը կը կողոպտեն, որովհետեւ 18էն 45 տարեկանները զինուոր տարուած են, 45էն վեր եղողներուն ալ ամէն օր ջուր բերանէն մինչև Մամախաթուն երգար կրել կուտան, որով գիւղերը այր մարդերէ բոլորովին դատարկուած ու մնացած են ստտիկաններու և չէթաներու քմահաճոյքին: Այս գիւղին մէջ ալ մէկը կը մեռնեն ծեծի տակ և տակաւին շատ ուրիշ խեղճութիւններ կը գործեն:

Խնձորիկ գիւղին մէջ ծեծը, պատուոյ բռնաբարութիւն, թալանը պակաս չեն: Նոյնպէս Ս. Թորոսի վանքը բոլորովին կողոպտուի տուած են: Ո՛ր կողմէն որ գինուր մը կամ չէթա մը գայ, միշտ հայ գիւղերը կը մնայ: և եթէ գիւղին մէջ թուրք ալ գտնուի, անոր տունը չերթար, միշտ հայուն տունը կիջնէ, պայմանով որ տնեցին ամէն բան թէսլիմ ընէ: Այլ հայ գիւղերը բան չմնաց: Հարիւրաւոր ընտանիքներ մերկ և անօթի են:

Դարաթաղ գիւղին ալ շատ շարիքներ կը գործեն չէթաներն ու ստտիկանները: Դրամ առնել, զէնք պահանջել, կիներ բռնաբարել, ատոնք սովորական բաներ են: Միւտիւր Ատիլը միացած է ստտիկաններուն և չէթաներուն, որոնք ինչ որ ուզեն կրնան:

Երզնկայի բոլոր գիւղերը քամելէ յետոյ, կառավարին ու մէպուս Հալաթ պէյը քանի մը օր առաջ գաղին Կաթի: Երբ Կաթի յետոյ տեղի խոտորակաւ յիսնապետը 20 ստտիկաններով և թուրք ու քուրդ խուժանով կերթայ Կաթի իր երկու թագաւոր գիւղերը կը պաշարէ և կը սկսի ծեծը: Զեղնէ 4 թնդաւոթ և հազար հաւա ալ կամոնաւոր զէնք կը պահանջուի: կրտէ: Մեռցնելու առտիճան ծեծն ալ բաւական չեն համարիր: կը պառկեցնեն, ըզգեստները կա հանեն և հրաշէկ շամփուրներով կը սկսին տաղել կոտակել: Ինչ և հայած իւղ լեցնել վրանին, «Զէնքերնիդ և թնդանթնիդ տէք որ ազատիք: Ըսելով: Ծեծուածներն ու տանջուածները մէկ կողմէն կը լեցնեն եկեղեցի, Պոլսը տա պօքուք հանէլ: պոլստան սօնրա պուրասը պօքուք օլլանք տըր» կը պոռան: Եկեղեցիին համար է որ կըսեն այս խօսքը: հաւատք, կրօնք, սրբութիւն, խաչ, սաստիկ կանաւրդն ու կը հայհոյեն: Ոչ միայն այդ մարդիկ կը ծեծեն, այլ և կիները, աղջիկները և փոքր տղայները: Երբունի Յակոբ քահանան, որ 75 տարեկան է, կը բերեն մէջտեղ և քանի մը հատ զարնելէ յետոյ՝ յիսնապետը կը հրամայէ որ չուան մը բերեն իւղոտեն: Երբունին գողգողալով կաղաչէ որ նախ քիչ մը հաց տան իրեն և երկու վայրկեան ազատ ձգելէ յետոյ կախեն: այդ խօսքէն ազդուած կը ձգեն խեղճ ծերունին: Ծատերը ծեծելէ և տանջելէ յետոյ՝ կը բանտարկեն եկեղեցիին մէջ: Իսկ թուրք և քուրդ խուժանը բոլոր տունները

պարզապէս թալանի կուտայ, խուզարկութեան պատուակին տակ սենեակներուն, պահարաններուն մէջ ինչ որ գտնեն, կառնեն կերթան: Ահա քեզ ժողովուրդը ձայն չկրնար հանել, գտնուած զէնքերը թուրքերուն և քուրդերուն նէր կուտան որ քաջաւորին: Այս միւտիւն խեղճութիւնը գործ կը գրի վարի և վերի թագաւորն ու Ս. Նշան վանք գիւղերը: Յետոյ երեք գիւղերուն միութեամբ, աղաները և թագաւորա քահանայ Պալմանը ու Տըրգոտ քահանայ Արաւահանը կը բանտարկեն:

Երէկ երեկոյ, մայիս 11(24)ին, 12 աշխարհական և երկու քահանաները Երզնկա բերին: ուրկէ պիտի տանին կարին: Երեք գիւղերն ալ քահանայ չմնաց: միայն ծերունի Տ. Յակոբը կայ: որ ձեռքերը գողգողալուն համար հանգստեան կոչած էին:

Թագաւոր գործուած խեղճութիւններէն յետոյ, կամախի կառավարիչը կը կանչէ քիլլի Տէմիր կոչուած նշանաւոր սօնրագործը, որ ցարդ զէնք առած աւազակութիւն կընէր, և քանի մը ստտիկաններով կը զրկէ Դաշնակց գիւղը: Այս հրէշը սոսկալի անգթութիւններ կը գործէ այնտեղ: Սկիզբէն գիւղացիները ծեծելէ, տաղելէ, խեղով տըրելէ յետոյ՝ քանի մը զէնք և 30 սկի կառնէ և գիւղին Գրիգոր քահանային հետ միութեամբ և ազա մը կառավարութեան կը զրկէ: որ քանի մը օր քան շոք բանտարկելէ յետոյ, երկու օր առաջ զրկած է կարին:

Չարագործ քիլլին Դաշնակցը մօխիւր դարձնելէ վերջ կերթայ Թորթան: հոն ալ շատ անգթութիւններ կը գործէ և վեց մարդ կապելով կը զրկէ բանտ: Այս գիւղին Գրիգոր քահանան և ուրիշ երկու մարդ 3 ամիս առաջ ձերբակալած և զրկած են պատերազմական առեւտրէ:

Առաջնորդական տեղապահը քանի մը անգամ խօսեր է կառավարութեան թէ քահանաները գիւղական գործերու չեն խառնիր: սակայն դարձեալ կը նախատեն և պատերազմական առեւտր կը զրկեն, որ հայ ժողովուրդը առանց հոգեւոր միութեամբ չեն մնայ:

Երզնկայէն և կամախէն յետոյ կարգը կուգայ Դուրուշայի: հոն ալ ստտիկան շաւուշ մը սոսկալի անգթութիւններ կը գործէ: տուններ վառելը, ոչխարներ առնելը, մարդիկ բանտարկելը սովորական բաներ են:

Ինչ որ ամէնէն սոսկալին է, յիսնապետ մը կերթայ Դուրուշայ և այնտեղ ժանտարմայի շարագործ շաւուշին հետ խորհրդակցելով նամակներ կը զրկեն բոլոր թուրք, քուրդ և զըզըլաչ գիւղերը որ վարի և վերի Արմատաներու վրայ յարձակին և հայերը ջարդեն: կառավարութիւնը կիմանայ և հիմա իբր թէ կը հետապնդէ եղեր նամակներէն մէկը ձեռք ձգելու:

Այս գիւղերուն մէջ ալ խուզարկութիւններ կատարուելէ, դրամ և զէնք առնուելէ յետոյ Զարդի երկիւզ ևս կը տիրէ:

ԼՈՐԻՍ ՄԷԼԻՔՈՅԵԱՆ

ՎԱՆԷՆ ԼՈՐԻՍԻՐ

Վանի երկրագործական մարմինը որոշած է կովկասէն բերել տալ կարգ մը երկրագործական գործիքներ և տար Կամար Նահանգապետութիւնը 1000 բրլ. տրամագրած է: Պնակի գործը յանձն առած է ռուսովցի գիւղատնտես պ. Ադամ Գէ. օրքովի: Մտադրութիւն կայ Նաե օգտուել թիւրք երկրագործական մթերանցի գործիքներէն, որ ալան-թալանի ատեն յափշտակուելով տար անոր քովը կը մնան: Յայտարարութիւն եղած է, որ այդ գործիքները բերուին կեդրոնացուին Նահանգապետութեան տրամադրութեան տակ: Մինչև հիմա բաւական բերուած են:

Եղբայրական Օգնութեան մասնաճիւղը նիստ ունեցաւ յունիս 16 (29) ին, ուր նկատի առնուելով կոտորածին հետեանքով գիւղերու մէջ առաջ եկած աշխատող բազմակներու ահազին պակասը, որով անկարելի կը լիար հունձքերը վերցնել և վերահաս սով մը ստոյգ կը գառնար, օրոշեց հեռագրել կաթողիկոսին, որ «Եղբայրականի» ծախքով և թիֆլիսի Գիւղատնտեսական Ընկերութեան ցուցմունքով տանական հատ

հնձող և կայսող մեքենաներ զբոհելն վան գաւառներու մէջ գործածելու համար, նաև նկատելով որ հոմանարտկները մեծ աւերներ կը գործեն ժողովուրդի մէջ, որոշուեցաւ հեռագրով խնդրել որ բժշկական յանձնախումբեր փութայնեն առյապաղ: Այդ հեռագիրները նոյն օրն իսկ տրուեցան:

Երկրագործական մարմինը կը հաղորդէ թէ նկատի ունենալով այս տարուան ցանքերու առատութիւնը, հունձքը նախօրոք տարին կրկինը գիտի ըլլայ, եթէ սակայն կարելի չլիայ ժամանակին ջուր հասցնել արտերուն:

Վան. Տոսպիւ նախկին տնօրէն Արմենակ Տէր-Պօղոսեան խօշապի շրջանին կառավարիչ տնտեսւած է:

Ռուսէն Շատուրեան անցած է հայտարար դատարանի կազմին մէջ:

Մոկսէն կը հաղորդուի թէ Դրոյի բանակը ազատած է 1000 ի շափ հայեր, որ գերի տարուած էին խիզանի, վարի Սպարկերտի և Մամրանքի շրջաններէն: Դեռ գիւղերու քով կը մնան 100 ի շափ հայ գերիներ և փոխադարձաբար 70 քիւրդ գերիներ՝ հայերու քով (Վան. Տոսպ)

Հայկական կենտրոնական կոմիտէի նախագահը վանի Նահանգապետ Արամէն ստացեր է հետեւեալ հեռագիրը. «Հարկաւոր են հնձող և

կայսող մեքենաներ: Արագօրէն տաւաճում է բժաւոր և ստամոքսային տիֆը: Պահանջում է եռանդուն կըրու վարակիչ հիւանդութիւնների գէժ: Կրկին ուղարկեցեք բժիշկներ, ֆելդշերներ և գեղօրայք»:

Մոսկուայէն Արամ Մակարեանը, Մոսկուայի Հայկական կոմիտէի յանձնարարութեամբ, Երևան. վան կը տանի մի վագոն հետեւեալ իրերով. Մոսկուայի կոմիտէի կողմէն, 37 արկղ գեղօրայք և վիրակապական իրեր վանի և այլ գիւղերի համար: Մոսկուայի կանանց կոմիտէի կողմէն — կամաւորներին համար — 500 կաթսայ, 500 ջրի աման, 500 շայնիկ, 500 կրուժկա, 300 սալիչ, 4էս միլիոն սիկարէթ, 3 արկղ լուցկի, փախտականներին համար — թէյ, շաքար, աճառ և 3.600 կանգուն կերպաս:

ՌՈՒՍ ԶՕՐԱՅԱՆԱԿԸ
ԹԻՒՐԲԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Պետրոգրադ, 28 յու.

Մուշի ուղղութեան մէջ, թշնամիին զիմագրութիւնը կը շարունակուի որովհետեւ թիւրքերը մեծ օգնութիւններ ստացած են: Մեր հեծելազորքի քաջարի գունդերէ մին ուժգնապէս յարձակեցաւ և սրէ անցուց թիւրքական երկու քամառներ, որը ճեղքածները յետ մղելով Եփրատ գետի աջ ափին վրայ:

Պետրոգրադ, 5 օգոստ.

Օլթիի ուղղութեան մէջ, թիւրքերը արտաքուսեցան Նորշենի երկրամասէն:

Սարըզամիշի ուղղութեան մէջ, կառէ մը յետոյ գրաւեցինք Ալաքիլիսա, Ցարս և Արտոս գիւղերը:

Ալաշկերտի ուղղութեան մէջ, յամա կոխները կը շարունակուին:

ՖՐԱՆՍԱԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՊՕՏԿԱՄԱԿԻՐԸ

Ֆրանսական Հանրապետութեան նախագահ Տ. ֆուանքարէէն խորհրդարանին ուղղուեցաւ հետեւեալ պատգամագիրը որ կարգացուեցաւ Երեսփոխանական և Երեսփոխո ժողովների օգոստոս 5 ի նստին մէջ:

Տիարներ ձերակուտականներ,

Տիարներ երեսփոխաններ,

Քնական պիտի գտնէք որ մէկ տարի պատերազմէ յետոյ Հանրապետութեան նախագահն ալ իրեն համար պատիւ մը համարի կառավարութեան և խորհրդարանին ձայնակցել, հիացման և երախտագրութեան յարգանք մը մատուցանելու համար ազգին և զօրաբանակին:

Երբ տատերկու ամիս առաջ երկրին յանձնարարքի այն սարքադան միութիւնը (union sacrée) որ յաղթութեան պայմաններէ մին էր և է այժմ, չէր տարակուսեր թէ իմ կողմ պիտի լուր անմիջապէս: Միայն մեր թշնամիները, որոնք երբէք չեն մանցած Ֆրանսան, կրնային կարծել որ մեր անհամաձայնութիւնների աջակցութիւնը պիտի ընծայենք իրենց վայրենաբարոյ յարձակման:

Ճիշդ այն ժամին որ կը ծանուցանէին թէ ֆարիգի մէջ խռովութիւն ծագեր է, մայրաքաղաքը այն լուրը և հանգարտ կերպ

պարանջը կառնէր որ կունենան մարդիկ երբ պաղարիւն կերպով որոշում մը կուտան: Ամենամեծ քաղաքներէն մինչև ամենամիւսքի քաղաքները եղբայրութեան մեծ հոսանք մը կանցներ որ ժողովրդին մէջ, ինչպէս և խորհրդարանին մէջ, ներքին վեճերի մինչև իսկ յիշատակը կը քեր կը տանէր: Գործաւոր և զործատեր, գիւղացի և քաղաքացի, ժողովուրդն ամբողջովին թշնամիին դէմ կեցէր:

Ցարէ մը ի վեր այդ համաձայնութեան կամք չէ թուցած. ոչինչ պիտի կրնայ տկարացնել այն: Եթէ Գերմանիան մեզ իրարմէ բաժնելու համար յոյս կը չէ ժամանակին վրայ, նոյնպէս խոշոր սխալ մը կը գործէ ինչպէս գործեց անցեալ տարի: Ժամանակը չթուցներ Ֆրանսական յանձնարարութեան, ալ աւելի կամրապնդէ գանձը: Որովհետեւ միացած է, մեծ և զօրաւոր է Ֆրանսան, որովհետեւ միացած է, ինքնագոհ և հանգարտ է ան:

Ամեն օր, ամենամիւսքի գիւղերին մէջ անգամ, ձերանիներ, կիններ, տղայների ինքնայոժար գործակցութեամբ կապաւորուի սեզային կեանքի կանոնաւոր ընթացքը, կարգադրութիւններ կը լինին սերմնացանութեան, հողի մշակման, հունձքերը վերցնելու և աշխատանքի կազմակերպութիւնը կը նպաստէ ժողովրդական ոգիին մէջ պահպանելու համբերութիւնն ու հաստատամտութիւնը: Ամէն օր, ունէ կուսակցութեան և անէ գաւառական պատկանող Ֆրանսացիներ իրենց նուէրը կուտան պետական դանձին և ամենօրեայ աշխատանքի ազնիւ հեռքերը պահպանելու ներքին իրենց խնայած ունիւնը կը բերեն կը յանձնեն դրամատուներին, թղթադրածով փոխանակելու համար:

Այնուհետք, Երկրը միևնոյն մասնման և միևնոյն որոշման վան որինպէր կուտայ: Այն վեհանձն նախանշալուցութիւն

որ բոլոր Ֆրանսացիները կը գրգռէ գործելու և աշխատելու հայրենիքի պաշտպանութեան շահին համար, և որը կը քաջակերտ խորհրդարանը հայրենասիրական հոգածութեամբ մը, այն ալ կը զբաղեն հանրային միութիւնը, որովհետեւ երկրացիների ուղղորդութիւնը զրաւող ամենէն բարձր առարկային վրայ ամփոփուելով ամենքի գործունէութեան եռանդը, անձնական հակառակութեան օւնէ յետին միտքեր գիւրդութեամբ մէկգի կը թողնին: Ուրեմն այդ վեհանձն նախանշալուցութիւնը կրնայ նպատակ և պէտք է նպաստէ ոչ միայն քաղաքական իշխանութիւնների կատարեալ ներդաշնակութեան, — առանց օրին ամեն տեսակ անկարգութիւնների կը վախճուի որ ծագին, — այլ և անհատական բարի կամքերի կարեւոր գործակցութեան անհատական կորովներ, որոնք դիտեն կարգապահութեան ենթարկուի: Ամէն ժամանակ այդ է եղած ազգի մը մեծ ոյժը: Պատերազմի ժամանակ, կորովները որչափ ալ հզօր լինին և բազմաթիւ, երբէք չափազանց չեն: Նոյնպէս երբէք ալ աւելի պէտք չունին, իրենց ամբողջական ազդեցութիւնը յատու ընդունելու համար, իրենց գործունէութիւնը լաւագոյն կերպով համակարգելու և ժողովրդին գեղեցկութիւնը շուտապայժա կը ցույց զօրաբանակին մէջ:

Չարաբանակը, որը ազգը կազմած է իւր իսկ մարմնէն, իսկոյն հաւելցաւ իւր գերի մեծութիւնը. նա պիտի թէ ինք կը կառուի մեր ցեղի, մեր աւանդութիւնների և մեր ազատութիւնների փրկութեանը համար: Նա պիտի թէ Ֆրանսայի և իւր զանաւորների յաղթութեան կախում ունին մեր քաղաքակրթութեան տալապն և մարդկութեան բողոքը: Պատմական այդ մեծ պարտականութեան եռանդուն զգացումը ինքնաբերաբար թափանցած է մեր ցամաքային և ծովային զօրքերի ամենէն համեստի սրտին մէջ: Անոնցմէ իւրաքանչիւր

չէրը ամբողջովին ձուլուած կընուած է մայրենի Ֆրանսային մէջ և անոնք որ պատերազմի դաշտին վրայ կիշնան, չեն վախնար մեռնելէ որովհետեւ իրենց մահով Ֆրանսան կապրի և պիտի ապրի յաւիտեան: Իր սպայներէն և իւր մարդերէն, որոնք վտանգի ենթարկուած են շարունակ, վտանգութիւն և յոյս կը հաւաքայթեն անդադար:

Դեռ երէկ, թոյտութիւն ստացած զօրքեր (permissionnaires) որոնք իրենց զուարթութեան և իրենց օրինաւոր հոգարտութեան սփոփանքը տարած էին իրենց տուններ, առաջնանկէն աւելի եռանդուն և աւելի հաստատակամ կը վերադառնային ազգամանկաւոր:

Գերմանիան իւր հոգարտութեան մոլորութեանը մէջ երեսկայած էր Ֆրանսան թեթեւմիտ, դիւրագրգիւ, փոփոխական, իւր ծրագիրների մէջ յարստաւորեալ և իւր ջանքերի մէջ տոկոսաւորեալ անկարող: Ֆրանսական ժողովուրդն ու բանակը պիտի շարունակեն այդ զրպարտական դատողութեան դէմ ցոյց տալ իրենց հանգարտ ոյժի իրականութիւնը: Անոնք չեն վրդովուի որ այն սուտ լուրերէն որոնք կը լանան մութին մէջ պաշտուի տկար հոգիները, ոչ թշնամի ցուցարարների խաղաղասիրական ազմկալի բողոքներէն, ոչ ալ այն կեղծոնոյն և նենգամիտ խոսքերէն որ կասկածելի գործակալներ մերթ ընդ մերթ կը մըմնեն շէշոքների տկունին ի վար: Վտանգեալ պարզմիտ խորհուրդներ, բարոյալքման զօր փորձեր, որոնցմէ չյուզուիր ոչ ոք Ֆրանսայի մէջ:

Միակ խաղաղութիւնը որ կրնայ ընդունի Ֆրանսական Հանրապետութիւնը, այն է որ պիտի երաշխաւորէ Եւրոպայի տապահութիւնը, որ մեզի պիտի թոյլատրէ շնչել, ապրիլ և աշխատիլ, որ պիտի վերակազմէ անգամատուած հայրենիքը և որ ազգուսպէս պիտի պայտալանէ ինչ անոր

մանական փառասիրութիւնների վերադառնալ յարձակման դէմ: Արդի սերունդները Ֆրանսայի համարատուներն են ապագայ սերունդին աչիւ: Անոնք չպիտի թողնեն որ մեր նախնիքներէն իրենց անցաւոր պահպանութեանը վտանգուած աւանդը սրբապըզօւի կամ նուազի: Ֆրանսան կուզէ յաղթել, պիտի յաղթէ:

ՄԱՀԱՅՈՑԻ ՏԻԿԻՆ ԹԱՅԻՈՐ ՓԱՇԱԻ

Ցաւով կիմանանք որ Ալրի Տիկին Զեյնէ-Երամուսի ՍԿՈՐԱՆ ՓԱՇԱ (ձնեալ Պետրոս Ամիրա Խօրտան, ճի), որ իւր ամուսնի թագաւոր փաշաի մահէն ի վեր Եղիպտոսէն փաշիկ քաշուած կապրէր, 75 տարեկան հասակին մէջ իւր մահկանացու կեանքը կնքեր է յուլիս 30ին, իւր բնակարանի մէջ (95, boulevard Malesherbes): Մարմինը Ալեքսանդրիա (Եղիպտոս) փոխադրուելով այնտեղ կը կատարուի թաղումը:

Տիկին Թագաւոր փաշա ինչ ինչ առիթների մէջ ցոյց տուած է իւր ազգասիրական եռանդը առատաձեռն նուիրատուութիւններով. նոյնպէս և իւր հօրանոյն որդին Լեոն Պէյ Ակորեան՝ որ յատկապէս կիլիկիայի հայերի բարգաւաճման գումար մը յատկացուցած և Եղիպտոսի Վ. Բ. Բ. Միութեան բարերար անդամներն էին հանդիսացած է:

Մեր խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնենք Լեոն պէյ Յակոբեանին և իւր ազգականներ Մաքսուտեան, Թաղթագեան, Եւստուֆեան,

Խորասանճան, Բրունգուլեան,
Սպարթական, Միսսոքան և Աւե-
տիքեան ընտանիքներին:

ԹԻՐԻՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թէեւ Գերմանացիները Կ.պօլսի
մէջ գործարաններ հաստատած ուզ-
ածաթերք կը չենէին, բայց ածուխի
պակասութեան պատճառով այդ գոր-
ծարաններ սկսած են գաղբիլ բանե-
լէ որովհետեւ ուսու նաւատորմը Սև
ծովին վրայ տիրապետած է և չէթ-
զուր Զօնկուլապէ, Էրէյլիէ և այլ
տեղերէ ածուխ փոխադրել Կ.պօլսի:

— Ըսու կայ թէ Թիւրքերը արա-
գօրէն կամրացնեն Սերաստիան երեք
գծով. 1. Չամլը պէլի գիծ. 2. Ղո-
շասար. Իլատիկ գէպի Մուրատու. 3.
Քեմէլէն մինչև Եազի Գըլլա:

— Տէտէպաճէն լուր ստացուած է
որ դաշնակիցներ ընդծովեայնները
քանդեր են Ղալաթիայի կամուրջը:

— Դաշնակից նաւատորմէն յաժա-
նաւ մը և դորփիւնաւ մը գնացին
ցոյց մ'ըրին Կիլիկիայի խորքերը Ալեք-
սանդրէթի առջև. Խորապետին շատ
մը մափաւաններ և գաղղներ որոնք
ծովեղբայր քաղաքներին և գերմա-
նական ընդծովեայններին համար քա-
րիզով բռնաւորուած էին. Յամա-
քին վրայ պէնդինի մեծ մթերանոց
մը այրուեցաւ մարտանաւերի թնդա-
նով առկա թնդէն:

յարձակելով Զմիռնի վրայ, քանդե-
ր են կազի գործարան մը և քարիզի
մթերանոց մը. Մնջիկֆրանսական
նաւատորմիցը խառն կը հսկէ փոքր
Ասիայի ծովեղբայր պաշարման, Նե-
զուցէն սկսած մինչև Սթամբուլ Եւփա-
Սամու կղզիին գիծացը:

SUPPLÉMENT

Ֆրանսական կառավարութիւնը
Արևելքի գործարանակին գլխաւոր
հրամանատար Նշանակեց գործարար
Սարայը, գործարար Կուրօի տեղ. Զօ-
րավար Սարայ 59 տարեկան է,
վերջերս ֆրանսական բազմաճակա-
տին վրայ շրջ գործարանակի հրամա-
նատարութիւնը կընէր և քաջու-
թեամբ Նշանաւոր հանգիստացած էր:

— Դաշնակիցներ ընդծովեայ մը
գործարար ընկալներ է թիւրքական
և խայրէտտին. Պարպարուս գրահա-
ւորը:

— Աթէնքէն կը հեռագրեն օգոստ-
9ին. Երկու օրէ ի վեր յարձակում
են Ռոմիլի կերպով վերսկսած են
Տարտանէլի մէջ. Յամաքին վրայ
զգալի յառաջդիմութիւններ ըրին
դաշնակիցները, մեծ կորուստներ
պատճառելով Թիւրքերին. մինչոյն
ժամանակ դաշնակիցներին նաւատոր-
մը ուժեղացնելով Նեզուցները վնաս-
ներ հասուց անոնց:

ԹԻՐԻՔԵՐԻ ՊՈՒԼԿԱՐ

ՀԱՄԱՅՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԵ

Պուլկարի գիրքը դեռ անորոշ
կը մնայ. Ըսուեցաւ թէ Թիւրքե-
պուլկար համաձայնութիւն մը գոյա-
ցած և դաշնագիր մը կնքուած է,
բայց այդ լուրը չհաստատուեցաւ:
Տէտէպաճէն Մուսթաֆափաշա տա-
նող երկաթուղային գծին, որի մէկ
մասը Թիւրքերին կը պատկանի,
ամբողջովին պուլկարական երկա-
թուղային վարչութեան յանձնուիլը
առնաւորական դաշնագրի մը կնքուե-
լուն հետեանքը եղած է Զօնկու-
լապէ քաղաքական դաշնագրի մը:

ՀԱՄԱՅՆՈՒԹԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԵ

Վերջապէս Գերմանները օգոստ-
5ին ռուսական Ռոյնիայի մայրաքա-
ղաքը Վարսովի (ռուսերէն՝ Վարշա-
ւա) մտան. Ռուս վերջապահ գործե-
րը յամառ գիծագրութիւն մ'ըրին
որի միջոցին ռուսական բանակի մը
նացորդ մասն ալ կանոնաւորապէս
նահանջեց. Ռուսերն օր առաջ ամէն
բան Վարսովիէն փոխադրած տա-
րած էին ապահով տեղ, այնպէս որ
Գերմանները մտան դաւաճակ քաղա-
քի մը մէջ ուր Ռուսերը աւարի բան
թողած չէին:

Ռազմագիտական քննադատները
շատ կը դժգոհ Նիկոլա մեծ զգոյի

մտածունքը որ արդի արդարեալ անմա-
տանգ եմաշանելու Ալեքի լաւ էր ան-
շուշտ կամովին յետ քաշուիլ վար-
սովիէն քան թէ այնտեղ մնալով չէր-
ջապատուիլ ռազմապատիկ աւելի
գերման գործերէ և գերի բռնուիլ
կամ բնաջինջ գառնալ. Դաւաճակուած
քաղաք մը կարելի է վերստին դրա-
ւել յետոյ, բայց ոչնչացած գորարա-
նակի մը մարդերը չէ կարելի կեն
դանապեն, վարչաւան Գերմաննե-
րէ դրաւուիլը թէեւ տխրաւիթ բան
մ'է, բայց պատերազմի արդիւնքին
վրայ վճռական ազդեցութիւն մը
չկրնար ունենալ որովհետեւ վերջա-
պէս տեղական միջադէպ մ'է այդ,
մինչդեռ ուսու գործարանակը որ գերի
բռնել կը ջանային Գերմանները,
անվտանգ մնացած է:

Գերմանները մեծ ռաբախութեան
հանգէտներ կատարեց, գիշերը լու-
սավառութիւններ քրքր են Պերլինի
և ամբողջ Գերմանիայի մէջ. Իրենց
լրագիրներն ալ սկսած են գրել թէ հի-
մա կարելի է պարտուած Ռուսիայի
հետ առանձին պայմաններ կապել
խաղաղութեան համար. բայց հաշ-
ի չեն առնել Նախ որ դաշնակից
տէրութիւնները առանձին խաղա-
ղութիւն չընելու համար պայմանա-
դիր կնքած են իրենց միջև և եր-
կրորդ որ 170 միլիոն բնակիչ ունե-
ցող Ռուսիան, ոչ թէ Վարսովի մը,
այլ այլպիսի մի քանի քաղաք ալ
վրայ ապով յաղթուած չհամարուիր:

Նախդէռն Ա. 1812ին մինչև Մոսկուա
մտաւ, բայց իր այդ յառաջխաղա-
ցումը իր յաղթութեան պատճառ
դարձաւ:

Խաղաղիները թէեւ կամաց կա-
մաց, բայց դժուարութիւններին
յաղթելով միշտ յառաջանալու վրայ
են. Այդ օմանտովին նուագողը Խա-
ղաղ գործերը, ինչպէս անուանած
էին զանոնք աւստրիացիներն էր ար-
համարհարար, Գարսոի վրայ գրա-
ւեցին արդէն Կորիցիա քաղաքին
պաշտպանող և հզօրապէս ամրացած
բարձունքների գրէթէ ռուր գիծը,
ի բաց առեալ հիւսիսային վերջին
ծայրը, Սան-Միշէլի գագաթը. Այդ-
կուսի մէջ Աւստրիացիներէն 3.200
զերի առած են և շատ մը ռազմա-
մթերք:

Գերմանացիներին վստի կողմը
Ֆրանսացիներին դրաւած բոլոր դիր-
քերին դէմ ըրած յարձակողական
կատաղի ջանքերը պարապ կանցին.
Այդ դիրքերը որ տանելը շատ աւե-
լի դժուարին էր, զանոնք այժմ պա-
հելու մէջ չեն տկարանալ ֆրանսա-
ցիները:

ՆՈՐ ՍՏԱՑՈՒՄ

ՀՐԱՏՈՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Paris. — M. A. L. SOUVERAIN. — L'AMÉRIQUE
de M. Paul Doumer. (Paris, 9, rue Ga-
ranciére, Plon-Nourrit & Cie. 1915.
Edition du «Foyer», Hôtel du Foyer 34,
rue Vaneau, Paris). — Prix: 25 centi-
mes.

(40 երեսներ բաղկացած տետրակ մ'է
որ կը պարունակէ Տ. Արլակ Զօրանեանի
ըրած ռաբախութիւնը Թիւրքահայաս-
տանի վրայ, 1915 մայիս 25ին Ֆուայէի
ապարանքը հաւաքուած ունկնդիրներին
առջև. վերջը կցուած է Երեսփոխանական
ժողովի նախկին ատենապետ Տ. Տումէրի,
որ այդ ռաբախութեան (conférence)
ժողովին կը նախագահէր, Հայերին և քա-
նախօսին համար արտասանած համակրա-
կան և քաջալերական խօսքը. 8. Զօրա-
նեան իր այս ռաբախութեան մէջ յաջո-
ղած է, թէեւ ամփոփ, բայց շատ գրաւիչ
կերպով ներկայացնել Զայ ժողովրդի փառա-
ւոր անցեալն ու տխուր ներկայն, Արևել-
քի մէջ անոր կատարած դերը, ներկայիս
մէջ աղատութեան դատին մատուցած ծա-
ռայութիւնները, Հայ ազգի պահանջներն
ու յայտերը և այլն. կարծէ որ Հայեր այս
հրատարակութեան բազմաթիւ օրինակներ
ստանալով — մէկ հարը 25 սանդիմ է
Փարիզի մէջ և կը ծախուի վերոյիշեալ
իշն Նուրի և ընկ. դրամահաւանոցը —
տարածեն ֆրանսացիներին և ֆրանսագէտ
Եւրոպացիներին մէջ, աննշանելու հա-
մար Հայ ազգը, վարպետի ձեռքով գծուած
պատկերի մը մէջ ներկայացուած, ուր կը
ցոյան այս ազգի ընդունակութիւններ և
իդէները):

FRANCE TOUJOURS!... FRANCE
QUAND MEME!... «Car la France est
éternelle, et rien de ce qui est la France
ne saurait périr».

(Հիմնադիր փորագրուած պատկեր մ'է,
ֆրանսական հայրենասիրութեան ներշնչ-
ման արգիւնք. Հոն կը ներկայանան ֆրան-
սական պատմութեան փառապանծ գէմե-
րը իրենց ժամանակագրութեան կարգով և
իրենց ժամանակի զղեւններով, Vercin-
gétorixէն սկսած մինչև ներկայ պատե-
րազմին մէջ կոռուող ֆրանսական զօրքերը,
մագոտները (poilus):

Այս զեղարկանտական և պատմական
տեսակետներով հետաքրքրական պատկերը,
որ 48 հարկերով բաղկացած է լայնութիւն և 1
մէդր ու 15 հրդ. բարձրութիւն ունի, ըս-
տանալ ուղղութեամբ պէտք է դիմել հրատա-
րակին որի հասցէն է Editions Delandré,
11, rue Bergère, Paris (9e): Գինն է
2 ֆր. և 25 սանդիմ, յանձնարարուած
ծրարով զրկուելով):

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու-
կը գտնուին, ի միջի այլոց, և հետեւեալ
գիրքերը, որոնց արժէքները նշանակուած
են իրենց առջև:

Մարտէլլէն Գուրս զրկուելու անապար-
հածախքը գնողին վրայ է. ուստի հաշ-
ի դիւրութեան համար կը նշանակենք թէ՛
Մարտէլլէն մէջ ծախուելու գիրքեր և թէ՛
փոստով ուղիւ քաղաք զրկուելու գիրքերը:
(Այս վերջինները փակագծի մէջ գրուած
ներն են): Արժէքը կանխիկ չստաց,
ւած գիրք չըրկուիր: Արձանագրուած (re-
commandé-registré) ծրարով ստանալ
ուղղութեամբ պէտք է 25 սանդիմ աւելի զըր-
կեն իւրաքանչիւր ծրարի համար որ 2 ֆր-
տէն աւելի պէտք չէ կոտէ:

ՋԱՆԱԶԱՆ ՀՐԱՏՈՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հ. Ա. Գոմարթեան. — ԲԱՆԴԻՐՔ
ԴՅՈՒՄՆԱՆ ԳՐԻՆ ԸՆԴՈՒՄ:

(Գրական փորագրի բառարան մ'է 710
երեսներ բաղկացած, տառադիւն և ֆրան-
սերէն գրէթէ բոլոր գործածական բառե-
րը պարունակող. վերջը գրուած է նաեւ
անկանոն բայերի խոնարհումը):

Հ. Ա. Գոմարթեան. — ԳԻՐԱՆԻ
ԲԱՆԴԻՐԱՆ ՀԱՅ-ԳՈՂԴ. 1914:

(Մանր տառերով ու մագոտ տպագրու-
թեամբ 360 երեսներ բաղկացած բառ-
գրքով մ'է որ 5.000ի շուրջ բառ կը պա-
րունակէ և վերջն ալ ընտանեկան կարգ մը
խօսակցութիւններ գրուած են, ֆրանսա-
կան բացատրութեան ոճերին ծանօթացու-
նելու համար) 1 ֆր. 05 (1.10):

(Գանձարեան) Բուրիք Գաղղիէն և
Հայկ. Ս. Սոկրէսէն հայտատա. ճոխացած,
Բ. տպագրութիւն. 1912: Մանրատառ եր-
կիւնեան 1238 երեսներ բաղկացած ստուար
գործ մը: Ֆրանսերէն իւրաքանչիւր բա-
ռի հնչումը հայերէն տառերով ալ զըր-
ւած է: Գինն 6 ֆր. և 50 սանդիմ. (Մար-
տէլլէն Գուրս զրկուելու անապարհածախ-
քով 7 ֆր. և 80 սանդիմ):

Ն. Վիլ լաթակագծ. 8 ֆր. և 30 սանդիմ.
Մարտէլլէն Գուրս՝ անապարհածախքով-
9 ֆր. և 50 սանդիմ:

Պարծնական Գերակաւորին ֆրանսե-
րէն լեզուի Անի ոճով. 7րդ տպգր. յա-
ւելուածներով. 1910: Ա մաս 1 ֆր. և 20
(ճեպրիւթագով. 1 ֆր. և 40 սանդիմ):

Նոյն թ մաս 1 ֆր. և 10 սանդիմ. (ճ. 1 ֆր.
և 20 սանդիմ):

ՏՆՕՐԷՆ—ԻՄՔԱԳԻՐ

Մ ՓՈՐՔՈՒԹԱՆԿԱՆ

ՄԱՐՏԵՐԻ

Հայերէն Ցաքաւն Մ. Փորպուլեանի
Le Gérant: François CARRIERE.
Marseille. — Imprimerie du Midi